

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Інститут післядипломної освіти

Антикварна діяльність і колекціонування на Миколаївщині: історія й
сьогодення

АВТОРЕФЕРАТ
дипломної роботи
на здобуття освітнього ступеню «магістр»

Виконала:

студентка VI курсу групи 634

Галузь знань: 03 «Гуманітарні науки»

Спеціальність: 032 «Історія та археологія»

Петрова Вікторія Ігорівна

Науковий керівник:

к.і.н., доцент

Морозова Ольга Станіславівна

Миколаїв – 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Збирання речей матеріальної культури минулого розпочалося ще в Давньому Римі та Греції. Спершу це було, збирання певних знань і записи на сувоях, що згодом перетворились на колекціонування старовинних речей, привезених з подорожей і тих сувоїв, які були написані попередниками.

У нашому ж славетному місті корабелів-будівників зародження колекціонування й розвиток антикварної справи розпочався з перших років заснування міста. Миколаївщина має славетну історію, її землі в свій час населяли кіммерійці, скіфи, сармати, заселяли греки й багато інших народів. Усі вони залишили після себе багато решток предметів побуту, прикраси, монети, архітектури. Населенню Миколаївщини здавна була цікава земля, яку вони заселяють, тож вони почали активно її вивчати.

Першими археологічними розвідками були експедиції до Ольвії, де було розкопано багато різних предметів, які показували життя причорноморських греків. Це дало нові знання для написання історії. Славетним діячем і колекціонером був Д. Дзіно, завдяки якому формувався миколаївський міський природно-історичний музей. Також такі відомі особистості як Б. Фармаковський, І. Цветаєв, П. Ковальов, М. Лагута, Е. Францев, В. Страдомський, І. Гайдученко тощо. Саме завдяки їх ентузіазму, любові до історії було створено природно-історичний музей, який став центром просвіти і вивчення історії рідного краю, його природних та історичних особливостей. Завдяки дивовижній колекції флори й фауни Д. Францова простий селянин міг завдяки експонатам музею оцінити по справжньому красу та унікальність природи різних континентів і в цілому нашої планети, розширити свій кругозір. Отже, саме завдяки діяльності таких фанатів-енузіастів ми сьогодні можемо пізнавати минуле за допомогою

зібраних ними у свій час речей, передати нащадкам багаж знань, що був збережений для нас нашими пращурами.

Тема колекціонування й антикваріату не до кінця розкрита сьогодні. Лише після становлення незалежної України вчені почали піднімати окремі аспекти згадуваної проблеми. Однак в більшості досліджень інформації щодо колекціонування й антикварної справи на Миколаївщині є обмаль. Тому звернення до такої актуальної й мало досліджуваної теми не лише доповнить історичну науку новими відомостями й фактами щодо історії антикварної справи й колекціонування в Україні, а й допоможе розкрити маловідомі досі імена миколаївців, які своєю невпинною працею й ентузіазмом зберегли для нащадків цінні артефакти для пізнання нашого минулого. Актуальним є аналіз виникнення і розвитку антикварної діяльності на миколаївщині від перших проявів до сьогодення.

Об'єктом дослідження є антикварна справа й колекціонування в Україні в XIX – на поч. XXI ст.

Предметом роботи є антикварна діяльність і колекціонування на Миколаївщині в XIX – XXI ст., зокрема діяльність музеїв, приватних осіб, роль аукціонів тощо у напрямку збереження пам'яток старовини.

Хронологічні межі роботи охоплюють період найвищого культурного розвитку Миколаєва, коли прозвіту антикварної діяльності і колекціонування проявилися найяскравіше, зокрема у XIX - на початок XXI ст.

Територіальні межі – охоплюють Миколаївську область у XIX- на початку XXI ст.

Метою роботи є аналіз проблеми розвитку антикварної справи й колекціонування на Миколаївщині в XIX – на початку XXI ст.

Згідно з метою сформульовано наступні *завдання*:

- розглянути процес розвитку антикварної справи й колекціонування на Миколаївщині у XIX – на початку XXI ст;

- дослідити діяльність відомих колекціонерів і антикварів Миколаївщини;
- прослідкувати долю колекцій;
- визначити роль музеїв міста на процес розвитку колекціонування й збереження антикваріату;
- Роль музеїв, аукціонів у розвитку колекціонування і антикварної діяльності.

Практичне і теоретичне значення роботи полягає в тому, що дослідження написано в наукових і навчальних цілях, адресоване учням, студентам, викладачам і аспірантам гуманітарних факультетів а також усім тим хто цікавиться цією проблематикою. Отримані в роботі результати можуть бути використані як рекомендації для істориків, політиків, журналістів, мистецтвознавців, краєзнавців, археологів та дослідників міжнародних відносин.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що автор вперше на науковому рівні проаналізувати проблему розвитку антикварної справи і колекціонування на Миколаєвщині в XIX на початку XXI ст. У роботі класифіковано історіографію проблеми, документи археологічних експедицій. Вперше поєднана проблема колекціонування з антикварною справою, залучено нові документи .Крім того автором самостійно була розроблена анкета для опитування сучасних антикварів і колекціонерів й проведено дослідження з метою виявлення най останніх тенденцій в сфері антикваріату і колекціонування.

Апробація результатів роботи. По даний темі апробація не проводилася.

Структура дипломної роботи відбиває поставлені перед дослідженням цілі та завдання. Її загальний обсяг становить 106 сторінок, з них основного тексту – 89 сторінок. Дипломна робота складається зі вступу, чотирьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (92 - найменування).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, основні завдання, територіальні та хронологічні межі, розкрито наукову новизну і практичне значення дослідження.

У першому розділі «Історіографія, джерельна база, методологія» розкрито історіографію теми, її джерельну базу та методологію. Розділ включає в себе три підрозділи.

У підрозділі 1.1 «Історіографія проблеми» визначено, що дослідження антикварна діяльність і колекціонування на Миколаївщині в XIX на початку XX представлено не дуже великою джерельною базою. Наявні окремі дослідження можна умовно поділити на декілька груп: монографії, колективні збірки тощо. В цих роботах закладені певні відмінності за змістом та розставлені різні акценти при їх написанні.

У підрозділі 1.2 «Джерельна база» охарактеризовано використані в роботі джерела. Серед них опубліковані документи та наративні джерела, зокрема, листи, спогади та щоденники осіб, діяльність яких впливала на стан української культури досліджуваного періоду.

У підрозділі 1.3 «Теоретико-методологічні основи дослідження» показано, використані в дипломній роботі методи: метод історіографічного аналізу та синтезу; порівняльно-історичний метод; ретроспективний метод; хронологічний метод; метод періодизації; історико-генетичний метод; історико-системний метод; історико-типологічний метод та метод побудови гіпотез.

У другому розділі II ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АНТИКВАРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ Й КОЛЕКЦІОНУВАННЯ НА МИКОЛАЇВЩИНІ В XIX – XX СТ. розкрито тенденції збирання речей в

Миколаєві, заснування і розвиток Краєзнавчого музею як головного збирача і вивчення предметів старовини в області.

У підрозділі 2.1 «Розвиток колекціонування й антикварної справи в Миколаєві у XIX-XX ст.» колекціонування було характерним для Миколаєва ще в перші роки його існування. Великий вклад в історію колекціонування внесли Д. Дзіно і М. Аркас. Про антикварну справу в цей період говорити тяжко, бо документи на жаль не зберегли. Є лише один достовірний факт антикварної діяльності і той стосується міста Очаків. В якому розповідається про братів Гофманів які там заснували антикварну лавку і продавали різні предмети і навіть здійснили продаж в Лувр одного відомого експонату.

У підрозділі 2.2 «Музеї як хранителі унікальних колекцій» музей сформувався на базі колекції Францева. Завдяки постійній увазі відомих діячів, перго деректора С. Гайдученка. Музей пережив перші поступлення предметів від громадян, заснування гуртка друзі музею які значно збагатили його колекції, окупацію німців які вивезли багато цінних предметів з колекції. Але з часом не втратив своєї унікальності і цінності

У третьому розділі «ПРИВАТНІ КОЛЕКЦІЇ МИКОЛАЇВСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Розкрито історію збирання речей на Миколаєві представлена такими відомими особистостями: Е.П. Францев, С.І. Гайдученко, Ф.Т. Камінський і багато інших.

У підрозділі 3.1 «Колекція Е.П.Францева й С.І.Гайдученка, Е . Францев» був відомим громадським діячем, засновником природно – історичного музею в місті Миколаїв. Який все своє життя присвятив збиранню колекцій. Він хотів завдяки своїм природничим експонатам показати унікальність і різнобарвність нашої планети. Також показати історію через свої різні археологічні пам'ятки. С. Гайдученко був юристом, археологом-аматором, відомим громадським діячем, завідувачем

Миколаївського природно-історичного (з 1920 р. – історико-археологічного музею. Він той хто створював музей і все життя його поповнював. Він вніс великий вклад в дослідженні Миколаївської та сусідніх областей. Що дало змогу багато чого нового дізнатися з історії.

У підрозділі 3.2 «Приватна колекція Ф.Т.Камінського й В.А.Страдомського» розгляну особистості відомих колекціонерів: Е. Францева, С. Гайдученка, Ф. Камінського, В. Страдомського. Детально зазначено їхні біографію, важливі й цікаві факти життя. Проаналізовано які саме предмети предали в музей відомі колекціонери. Розповідається в який саме експедиції були знайдені певні предмети.

У четвертому розділі «ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АНТИКВАРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ Й КОЛЕКЦІОНУВАННЯ НА МИКОЛАЇВЩИНІ У ХХІ СТОЛІТІ» Аналізується розвиток антикварної справи і колекціонування на початку ХХІ ст. Взято інтерв'ю у колекціонерів, зроблено опис магазинів, проаналізовано сучасне життя музею і роль аукціонів в сучасній антикварній справі.

У підрозділі 4.1 «Роль музеїв, аукціонів у розвитку антикварної діяльності й колекціонування на Миколаївщині» Аукціони на даний час стали лідерами продажу антиквару у світі. За ним трішки меншим темпом іде Миколаїв. Де теж ринок антикваріату плавно переходить в онлайн аукціони. Такі як ОЛХ, Віоліті і багато інших сайтів закріпили лідерство на українському ринку. ОЛХ – можна назвати аукціоном для дилетантів а Віоліті – це сай для колекціонерів, професіоналів і любителів. Більше семи тися лотів що дня продається на міжнародному аукціоні віоліті. Майже всі колекціонери, дилери, любителі старини в нашій області користуються саме цим аукціоном. Хотіла розповісти про самі цікаві продані лоти нашими земляками. Нажаль аукціон блокує статистику більше року після продажу лото.

У підрозділі 4.2 «Діяльність приватних колекціонерів і антикварів»

на даний час в Миколаєві процвітає колекціонування і антиквана справа. Діячі цієї галузі не хочуться світитися для своєї безпеки і дуже рідко дають інтерв'ю, діляться секретами. Їх можна зрозуміти, в роботі вказано факти які говорять про те, що такі люди завжди почувуються в небезпеці і ніколи не зникнуть хто захоче пожитися за ради іншого. Відмінним фактом Миколаєва від інших міст тим. Що не велика кількість антикварних магазинів, які не мають розкрутки в інтернеті.

У **висновках** обґрунтовано теоретичні узагальнення й нові підходи до вирішення наукових проблем. У ході наукового дослідження теми було досягнуто наступних висновків:

по-перше, причиною й умовами зародження колекціонування й збереження антикваріату починаючи з заснування міста стало те, що в нього приїжджали люди з усієї Російської Імперії і привозили багато чого, де хто проживав певний час або навіть усе життя а хтось приїжджав не надовго але залишав тут певні речі, що в майбутньому почало складати приватні колекції і фонди природно – історичного музею.

По-друге, діяльність відомих колекціонерів не роздільно пов'язана з самим містом Миколаїв. Вони протягом життя збирали цінні речі, але вони не хотіли самі тільки любоватися своїми унікальними речами, їм хотілось показати їх усім. Відомими колекціонерами були: Е. Францев, Д. Дзіно, В. Страдомський, С. Гайдученко, Т. Камінський. Е. Францев перший який відкрив приватний музей 1886 в місті. Вхід в нього був безкоштовний. Він хотів, щоб не залежно від соціального статусу людини вона могла прийти в музей і дізнатися про природну різноманітність планети, і історію краю.

По-третє, нинішній музей в місті було створено 15 грудня 1913 р. Створено було на базі колекцій природничої Е. П. Францева, лікаря Страдомського, Д. Дзіно, С.І. Гайдученка зокрема першого директора. Завдяки експедиціям Фаврмаковсько і іншим в різних куточках Миколаївської

області, які велися з перших р. міста аж до кінця ХХ ст. і триває по маленьку і до сьогодні. Є багато свідчень, що коли відкрився музей багато саме жителів міста саме проявили ініціативу і передали до музею багато цінних речей. Відкриття музею породило за собою в 1925 році породило 4 засідання місцевих колекціонерів-нумізматів, друга група збиралася при відділі «Старий Миколаїв», ще одна при військово-морському відділі та відділі Стародавньої Ольвії. Це був початок «Товариства друзів музею». Які на протязі 1925 – 1926 років фонди музею значно збільшилися: «за останні два майже й початок 1927 року музей збільшився вдвоє». Крім матеріалів з розкопок Ольвії, основними джерелами надходжень стали: «пам'ятки, прийняті музеєм як добровільно принесені окремими громадянами». Ось невеликий перелік експонатів, що отримав музей на протязі 1925 року: «Адросов П.М. (вул.Адмиральская, 19) приніс в дар музею пістолет; Волотінов М.Н. (2-я Слобідська, буд 36) приніс в дар музею позвонки мамонта; Мюлер А.Ю. приніс в дар музею залізний німецький хрест 1830 року; Ніктін Е.О. селянин села Троїцько-Сафоново приніс турецьку монету».

Таким чином, проіснувавши всього неповних чотири роки (1925–1929 рр.) Товариство «друзів музею» зробило вагомий внесок в розвиток краєзнавства на Миколаївщині. Поповнюючи фонди музею експонатами, охороняючи і вивчаючи історичні пам'ятки на теренах краю, члени товариства «друзів музею» проводили велику освітню роботу серед різних прошарків населення міста та області. Можна сказати, що спершу приватні колекціонери почали накопичувати матеріали старовини а потім після створення музею ця інституція яка в ХХ ст. об'єднала і систематизувала знахідки краю по періоду і по їх унікальності і збрала максимальні відомості про край.

В період німецької окупації 1941-1943 рр. в роботу музею були внесені певні корективи і знищені більшовицькі домішки. Коли німці захопили миколаєв музей не був розграбований. Там почалися проводитись каталогізація предметів, впорядкування картотек. Крім маленької кількості

працівників музею того часу, з ними працював особливий загін який описував карти, книги, фотографував кращі знахідки. В 1943 р. музей переїжджає в нову споруду на вул. Інженерній. В вересні-жовтні його двері відчиняються відвідувачам. Музей відвідували офіцери і солдати вермахту, цивільні особи, науковці. Восени доктору Ремолі який дивився за музеєм, дається наказ вивести в Кенігсберг най більш цікаві експонати. Приблизно музей втрати 500 експанатів з музею вивезених німцями.

В 50-60 роках особливих змін в роботі музею не було, дуже сильно не вистачало нумізматичних пам'яток. Бо багато чого вивезли німці, а експедиції тільки в 60 роках почали поповнювати колекції музею. В 70-80 роках привозиться багато колекційного матеріалу. В середині 80 працівники музею складають анкети для колекціонерів і простих громадян, просять жертвувати цінні артефакти музею. Завдяки чому поповнюють фонди музею. Але з другої сторони наявні вже експонати не мають належних умов збирання і руйнуються від природних умов. На жаль від цього постраждали експонати природничої колекції Францева.

По-четверте, саме музей стає головним колекціонером нашого міста в ХХ ст. Хоч доля його не легко склалася, але саме музей стає осередком не тільки збереження колекцій і певних речей антикваріату. А, й дослідником, впорядником, описувачем історії речей, яка допомагає уявити певні події через побачені речі.

По-п'яте період ХХІ ст. докорінно змінив історію колекціонування і антикварної справи. Він її переніс в інтернет, на онлайн аукціони. На даний момент в Миколаєві функціонує 5 антикварних магазинів, також на ринку Колос и Центральний продають постійно в ятках предмети колекціонування, в нас блошиний ринок на якому від любителів старини продається багато цікавих речей. Світ антикварів і колекціонерів розвивається, міняється але уже більше ніколи не перестане існувати.

АНОТАЦІЯ

Петрова В. І. Антикварна діяльність і колекціонування на Миколаївщині: історія й сьогодення. – На правах рукопису.

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр». Чорноморський національний університет імені Петра Могили. – Миколаїв, 2019.

Вивчення історії антикварної справи сприяє розкриттю історію культури, допомагає усвідомлювати унікальність буденних речей, розкаже історію завдяки предмету . Саме тому розгляд даної проблематики є дуже актуальною в наш час.

Об'єктом дослідження є антикварна справа й колекціонування в Україні в ХІХ – на поч. ХХІ ст.

У процесі дослідження було з'ясовано, як розвивалася історія колекціонування й антикварної справи від її народження до сьогодення. Проаналізовано історію появи перших магазинів у місті Миколаєві порівняно з сьогоденням, розкрито чому саме музей став хранителем найбільшої колекції міста і як на даному етапі поповнюється і збільшується колекція. Максимально точно описано на нинішній вплив аукціонів на трансформування антикварної справи й колекціонування.

Ключові слова: антикварна діяльність, колекціонування, Миколаїв, аукціон, експонат, пам'ятка.

Annotation

Petrova V.I. Antique activity and collectibility in Nikolayev region: history and present.- On the rights of the manuscript.

Graduate work for obtaining an educational degree "Master". Black Sea National University named after Petro Mohyla. - Nikolaev, 2019. Studying the history of antiquity helps to uncover the history of culture, helps to realize the uniqueness of everyday things, tells the story through the subject. That is why consideration of this issue is very relevant in our time.

The object of research is the antiquarian affair and collectivization in Ukraine in the nineteenth century - at the beginning XXI century

In the course of the study, it was ascertained how the history of collecting and antique business from its birth to the present was developing.

The history of the appearance of the first stores in the city of Nikolaev is analyzed in comparison with the present, it is disclosed why the museum became the keeper of the largest collection of the city and how the collection is being replenished and enlarged at this stage. Impact of auctions on the transformation of antique business and collectibles is as accurately as possible described.

Key words: antiquarian activity, collectibles, Mykolaiv, auction, exhibit, monument.